

LES CONFISCACIONS DE BÉNS ALS AUSTRIACISTES DE DÉNIA. UNA PRIMERA APROXIMACIÓ.

Joaquim E. López i Camps¹
Universitat de València-EG

RESUMEN

La caiguda de Dénia en mans de les tropes borbòniques el novembre de 1708 va afavorir el desplegament d'un procés de confiscació dels béns dels austriacistes de la ciutat amb el qual es pretenia incrementar els ingressos de la Corona i compensar la fidelitat dels borbònics valencians. No obstant, la despoblació quasi completa de la ciutat i la paralització de les activitats econòmiques va dificultar extraordinàriament aquest procés.

L'article analitza quantitativa i qualitativament el procés confiscatori a Dénia i mostra les dificultats que la política de segrest dels béns dels austriacistes va tenir en el conjunt del País Valencià.

PARAULES CLAU

confiscació – segrest – Dénia – Macanaz – austriacisme – comerç – pansa

*“Para proceder al castigo e imponer la pena de muerte y confiscar los bienes en el caso del delito de lessa magestad (...) no se necesita proceso, estrépito ni figura de juicio, ni se requieren términos ni solemnidades, si sólo se procede savida la verdad por la notoriedad del hecho”*²

L'autor d'aquest contundent manifest d'intencions, el jurista Melchor Rafael de Macanaz, havia arribat a València a la darrerria del mes de juny de 1707 amb l'encàrrec d'analitzar la situació fiscal del regne recentment ocupat i proposar-ne les primeres reformes, i sols uns mesos tard li seria

¹ Tot i que l'autor d'aquest treball és qui el signa, la seua elaboració només ha estat possible gràcies a l'ingent treball previ de localització, anàlisi i sistematització de les fonts dut a terme per Miquel Almenara i per Josep Andrés. El mèrit que puguen tindre aquestes planes és, doncs, compartit; les errades o insuficiències que s'hi puguen detectar, són solament fruit de la seua redacció i, per tant, responsabilitat exclusiva de qui subscriu.

² Melchor Rafael de Macanaz: *Informe sobre las confiscaciones y el método a seguir en ellas*, 1711 (*Archivo Histórico Nacional*, Estado, llig. 2973) Citat per PRADELLES, J.: *Del foralismo al centralismo. Alicante 1700-1725*, Alacant, 1984.

concedida plena jurisdicció per procedir, com a “jutge de confiscacions”, al segrest dels béns d'aquells que havien participat en la sublevació austriacista.³ Amb aquest nomenament es posava de manifest que la política confiscatòria era considerada pels ministres de Felip V com una base fonamental per garantir l'assentament del nou règim, i per això va ser confiada a un dels homes que primer havien defensat l'abolició dels Furs i que amb major vehemència havien reclamat, precisament, el dret que assistia al rei per segrestar les propietats dels seus súbdits rebels.⁴

La importància concedida a la confiscació era lògica si es té en compte que, malgrat l'ocupació de la capital, ni tot el territori valencià havia caigut en mans de l'exèrcit borbònic, ni semblava proper el final de la guerra a la resta de la Península, per la qual cosa les autoritats borbòniques van situar la prioritat en el control de l'ordre públic –per evitar un possible reviscolament de l'austriacisme– i en una revisió del sistema fiscal que permetera incrementar substancialment la tributació que feien els valencians a la hisenda reial, com a mínim mentre durara la guerra. Això va fer que el procés confiscatori poguera restar parcialment al marge de la situació d'excepcionalitat política generada arran de l'abolició dels Furs gràcies, en un primer moment, a les amples competències concedides a Macanaz i, més tard, pel traspàs de la supervisió a l'autoritat militar.⁵

³ PRADELLES, J.: op. cit., p. 93-96

⁴ Sobre Macanaz, veg. KAMEN, H.: *The War of Succession in Spain, 1700-1715*, Londres, 1969, p. 310-340 i MARTIN GAITE, C.: *El proceso de Macanaz. Historia de un empapelamiento*, Madrid, 1970.

⁵ Sobre la situació política a la València de postguerra, veg. GIMENEZ LÓPEZ, E.: “El establecimiento del poder territorial en Valencia tras los Decretos de Nueva Planta”, dins ÍD.: *Gobernar con una misma ley. Sobre la Nueva Planta borbónica en Valencia*, Alacant, 1999, p. 125-160

⁶ Macanaz va ser substituït per Juan Fernández de Cáceres durant un breu període, després del qual va assumir aquesta responsabilitat Damià Cerdà, tot i que les confiscacions de béns del clergat van ser confiades a la supervisió de José de Pedrajas. Veg. KAMEN, H.: op. cit., p. 332.

Però el procés de confiscacions es va complicar i es va perllongar en el temps molt més d'allò que probablement havia previst el jurista d'Hellín. Quan encara era jutge de confiscacions ja s'havia queixat de la manca de diligència dels funcionaris valencians i dels continus atacs de quadrilles de “miquelets” cap al treball d'aquestos, però va ser sobretot el greu enfrontament de Macanaz amb la jerarquia eclesiàstica valenciana, així com el difícil equilibri d'interessos sobre el qual recolzava la cort madrilenya de Felip V, el que va provocar, primer, la seua substitució com a responsable dels segrestos valencians i, més tard, la seua definitiva caiguda en desgràcia.

Amb l'eixida de Macanaz de València la política de confiscacions va perdre el seu ideòleg i, des d'aleshores, el procés de localització dels austriacistes, la quantificació dels seus béns, el segrest d'aquestos i la seua posterior cessió, arrendament o venda a borbònics, va perdre la cohesió inicial, tot confiant-se les diverses gestions a les autoritats locals o a oficials de l'Audiència, però sempre sota control militar, com es posaria clarament de manifest l'any 1711, quan a José de Pedrajas, expert en política fiscal, però que havia fet la seua carrera com a administrador de les rendes de l'exèrcit borbònic, se li va concedir la direcció de la política confiscatòria valenciana.⁶

La complexitat que progressivament va assolir el procés, unida a l'escassa documentació conservada –especialment d'abast local– i a la pròpia

dificultat per analitzar el contingut d'aquelles fonts que han arribat a les nostres mans han tingut com a conseqüència que la historiografia valenciana haja prestat una atenció molt escassa a la problemàtica confiscatòria. I això malgrat que, tot i la dispersió i insuficiència de la documentació, estudis en profunditat d'aquesta qüestió permetrien avaluar de manera bastant detallada les conseqüències de la Guerra de Successió sobre l'economia valenciana o sobre l'estructura de la propietat urbana i agrícola.

En les planes que segueixen, doncs, no es podrà trobar un estudi definitiu sobre la política de confiscacions a Dénia, sinó una primera aproximació a una problemàtica fins ara poc treballada i que sols ha estat possible gràcies a la localització, a l'arxiu de la parròquia de l'Assumpció d'aquesta ciutat, d'una documentació generada pel propi capítol de l'església per analitzar les conseqüències que les confiscacions i canvis de mans tindrien sobre les rendes del clergat local. Els diversos llistats que es van elaborar amb eixe objectiu no permeten omplir completament el buit historiogràfic ni tampoc no aporten dades suficients per elaborar una quantificació completa dels béns segrestats a Dénia, però són una font d'innegable valor per incrementar el nostre coneixement sobre els trets socioeconòmics de l'austriacisme denier i, al mateix temps, permeten apuntar algunes hipòtesis que haurien de ser represes en posteriors estudis.⁷

La política confiscatòria a Dénia. Una visió de conjunt

Quan les tropes borbòniques van entrar a la ciutat de Dénia la tardor de l'any 1708 van trobar una ciutat pràcticament buida, amb la majoria dels seus edificis destruïts i amb els horts urbans i els camps del terme totalment abandonats. Això facilitaria, sense cap mena de dubtes, la tasca confiscatòria, però feia molt difícil localitzar persones que s'hagueren mantingut fidels a la Casa de Borbó —o que no hagueren estat declaradament austriacistes, si més no— que tingueren líquid suficient per arrendar alguns dels béns confiscats i que, a més, estigueren interessades en adquirir unes terres i unes cases en estat de ruïna.

Cinc anys després de l'ocupació de la ciutat, la situació no devia haver millorat sensiblement, ja que el *Superintendente General de Rentas* José de Pedrajas es va veure obligat a informar la cort que a Dénia no s'havien pogut trobar veïns "*que cultiven las tierras confiscadas*" perquè després de la rendició de la ciutat "*se fue la mayor parte, y asta todas las religiosas de un convento, a los enemigos*", per la qual cosa havien hagut de "*dar a precios muy baxos los pocos pedazos de tierra que se han arrendado este año*" i, com a conseqüència d'això, malgrat que els béns segrestats que encara posseïa el reial fisc eren valorats en més de 124.000 lliures, aquests aportarien eixe any a la corona unes escasses 800 lliures.⁸

⁷ Els documents de l'Arxiu de la parròquia de l'Assumpció (APA) són: *Pensiones de censos sobre las tierras confiscadas*, (1710-1723); *Certifico el infrascrito archivero (...) como en los bienes confiscados (...) tiene el reverendo clero diferentes censos en las tierras y casas de las personas disidentes (...)*, 1722; *Certificación dels censals que tenia el clero en los béns confiscats y els que corren per níquils per los contratemps de les guerres*, 1722; *Se han de embargar las quantías que deven las personas siguientes que corresponden al clero, s.d.*; *Testimonio sobre los bienes recayentes en el real confisco de Dénia sacado del pedimiento del licenciado Luis Gavilá, síndico y procurador del reverendo clero de Dénia*, 1724; *Celebración [de misses i altres, a compte de] les rendes que estaven en confiscació i hui se an restituït a sos dueños segons consta per lo decret de Sa Magestat y posesió que an pres los dits de les terres y cases*, 1725. A més d'aquestos, a l'Arxiu del Regne de València s'ha localitzat el document: *Libro de los ajustes y arrendamientos judiciales hechos de los bienes que han parecido pertenecientes a disidentes de esta ciudad de Denia por el señor Joseph Pedrajas, lugarteniente general de rentas reales y bienes confiscados de este reyno y que ha de tener para la administración de los bienes el notario Vicente Ermengol, escrivano y administrador de este puerto*, 1712, ARV, *Protocolos notariales*, Vicent Armengol, prot. 109. Per tal d'alleugerir la lectura d'aquest treball, les referències a béns confiscats i als seus propietaris no aniran acompanyades cada vegada de la referència documental.

⁸ PRADELLES, J.: *op. cit.*, 109-110.

Un dels estaments més directament afectats per la despoblació de Dénia, pel segrest dels béns dels austriacistes, pel canvi de mans d'aquestos i per l'escassa rendibilitat econòmica de les propietats agrícoles va ser el clergat de l'església parroquial de la ciutat, com s'ha posat de manifest amb l'aparició, a l'arxiu parroquial, d'un important nombre de documents comptables relacionats amb aquesta qüestió.

Tradicionalment, el clergat valencià havia mantingut una intensa activitat econòmica generada per l'administració dels seus propis béns, per la gestió de benifets i altres donacions pietoses i, amb un pes determinant, per la compra i venda de censos carregats sobre propietats d'altres. Durant la guerra, aquest darrer negoci degué incrementar-se notablement, ja que l'església es convertí pràcticament en l'única institució amb capacitat creditícia, la qual cosa va fer que desenes de deniers carregaren censos –títols de deute– sobre les seues propietats per vendre'ls al clergat local, amb la qual cosa els particulars obtenien diners en efectiu a canvi del pagament d'una pensió anual a la parròquia.

Castell de Dénia

L'abandonament de propietats per part dels austriacistes suposava que l'església deixava de percebre, almenys provisionalment, els ingressos anuals per pensions de censos, així que la parròquia es va afanyar a elaborar informes on es detallaven aquells béns confiscats sobre els quals hi havia censos

carregats per tal de recordar a les noves autoritats, i als nous posseïdors d'eixes propietats, que l'obligació de pagar la pensió continuava plenament vigent malgrat el canvi de titulars.

L'any 1724, quan feia més de quinze anys de la fi de la guerra a Dénia, la problemàtica confiscatòria encara no s'havia resolt completament i, de fet, ben aviat tornaria a complicar-se, ja que l'any següent, en virtut de la pau de Viena, es posaria punt i final a les hostilitats entre l'Imperi i l'Espanya de Felip V i es permetria a molts dels confiscats recuperar les seues propietats. Des de feia alguns anys, l'administració dels béns segrestats havia estat cedida a un ciutadà –habitualment un notari– de la pròpia ciutat de Dénia, tot confiant que així hi hauria major zel en la transmissió dels béns confiscats; l'any 1712, el mateix José de Pedrajas havia elaborat un detallat informe sobre l'estat en que es trobaven en eixe moment els arrendaments per ajudar en la seua nova tasca com a administrador el notari

Vicent Armengol (qui era, al mateix temps, administrador del port de Dénia) i dotze anys després, el clergat local encomanaria, a través del seu síndic mossén Lluís Gavilà, una còpia completa del llibre de confiscacions de Dénia, el document sobre el qual havia treballat Armengol com a administrador, que en aquest moment estava custodiat per l'administrador Pere Antoni Garcia.

La pau de Viena, signada l'any 1725, va acabar de manera definitiva amb les hostilitats entre l'Imperi i l'Espanya de Felip V i va permetre que milers d'exiliats i refugiats tornaren als seus llocs d'origen. En virtut de l'article nové del tractat, es concedia amnistia en ambdós bàndols i, com a conseqüència d'aquesta, es permetia als represaliats "*volver a la entera posesión y goce de todos sus bienes, derechos, privilegios, honores, dignidades e inmunidades (...) sin embargo de las confiscaciones, determinaciones o sentencias dadas, las cuales serán nulas y no sucedidas*"⁹

Malgrat l'aparent generositat del tractat de pau envers els austriacistes, sembla que va ser un percentatge molt reduït dels exiliats el que es va acollir a aquesta opció i, en qualsevol cas, la recuperació de les propietats que tenien abans de la guerra va ser molt més complexa d'allò que la literalitat de l'article IX feia pensar, com es va posar de manifest en els casos dels valencians comte de Vilafranesa i comte de Cervelló, que van haver d'iniciar processos judicials per intentar recuperar les seues propietats.¹⁰

Les víctimes de la confiscació. Radiografia de l'austriacisme a Dénia

L'anàlisi de la composició social de l'austriacisme ha estat un dels aspectes de la Guerra de Successió que més interès han despertat entre els especialistes en aquest conflicte, tot i que molt sovint la manca de documentació no ha permés arribar a un grau de coneixement suficient dels trets socials i econòmics d'aquells que van havien apostat pel bàndol de l'arxiduc.

En el cas que ens ocupa, els llistats i informes de béns confiscats han permés recuperar el nom de més d'un centenar d'austriacistes deniers, una xifra bastant significativa si es té en compte que a la Dénia immediatament anterior a la guerra hi hauria poc més de 400 famílies. Però més que la quantificació, allò que ens interessa destacar és que els informes sobre confiscacions enumeren les propietats de cadascuna d'eixes persones, amb la qual cosa es poden donar passes significatives per a la reconstrucció de les biografies d'alguns dels austriacistes més importants de Dénia, amb el benentès que en aquestes llistes no trobarem les dades de les desenes d'homes i dones de classes populars que degueren participar de manera més o menys activa en l'alçament austriacista als quals no se'ls pogué confiscar res,

⁹ LEÓN SANZ, V.: "Acuerdos de la Paz de Viena de 1725 sobre los exiliados de la Guerra de Sucesión", *Pedralbes* 12 (1992)

¹⁰ ALCOBERRO, A.: *L'exili austriacista (1713-1747)*, Barcelona, 2002, p. 234-240. Sobre Cervelló, FELIPO ORTS, A.: *El conde de Cervelló y el Consejo de Italia. Escritos políticos en el exilio austracista (1724-1746)*, València, 2006.

senzillament perquè no tenien cap propietat.

La “CLASSE POLÍTICA”

El 17 d'agost de 1705 Joan Baptista Basset, al capdavant d'una petita part de l'armada de guerra aliada, es va presentar davant del port de Dénia i va sol·licitar la rendició de la ciutat. En aquestes circumstàncies, el govern local va decidir enviar a negociar el seu síndic, Tomàs Gavilà, en companyia de Cosme Gavilà i, probablement, del llicenciat Agustí Verdeguer i de Pere Antoni Garcia, aquest darrer “*por parte del gobierno*”, és a dir en nom del governador del marquesat, Pasqual de Perellós. Poc després, el Consell de Dénia acordava obrir la ciutat i proclamava l'arxiduc Carles com a rei d'Espanya.¹¹

La rendició de Dénia i del seu castell era una prova manifesta de deslleialtat, per la qual cosa no és estrany que tant el governador militar del castell –Felip Antoni Gavilà i Mulet– com els membres del govern local se situaren en el punt de mira de l'exèrcit borbònic després de la recuperació de la ciutat l'any 1708. Jaume Pelegrí, Teodor Mur, Francesc Gavilà i Francesc Mulet, jurats de l'any 1705, així com el síndic Tomàs Gavilà, van patir la confiscació dels seus béns, càstig del qual es lliuraria, però, Jaume Vives, qui era Justícia en el moment de la rendició, i que tornaria a ser-ho tres anys després.

¹¹ La narració de l'entrada aliada a Dénia a *Relación de la entrada que hizieron en la ciudad de Dénia, reyno de Valencia, las armas de la Magestad Caatólica del rey nuestro señor don Carlos III el día 18 de agosto de 1705*, (València, 1705) i a CASTELLVÍ, F.: *Narraciones históricas*, vol. II, Madrid, 1997, p. 649s. Entre aquestos dos documents hi ha algunes contradiccions de certa rellevància: la data exacta de la petició de rendició, que Castellví situa el 13 d'agost i l'imprés coetani el dia 17, i el nom d'aquells que van ser enviats a negociar: segons Castellví, el síndic Tomàs Gavilà i “don” Cosme Gavilà van estar acompanyats pel llicenciat Agustí Verdeguer, mentre que en l'altre document es parla de Pere Antoni Garcia “*por parte del Gobierno*”. A més, segons la *Relación*, el jurat en cap era el “*magnífico*” Vicent Gavilà, qui no apareix en l'enumeració dels membres del govern local que ofereix Castellví.

Els membres del govern local de Dénia, com en la resta de ciutats de la València foral, formaven part d'una *élite* política i econòmica, dada que és ratificada per les llistes de béns segrestats als jurats de 1705: el síndic Tomàs Gavilà, per exemple, tenia tres cases a la ciutat (al carrer Major, a la baixada de la Carnisseria i al carrer del Delme) i terres en diverses partides del terme, entre les quals destacava un terreny agrícola al Pont Sec que comptava amb una sènia; Jaume Pelegrí posseïa dues cases (una al carrer de l'Olivera i una altra al de Sant Antoni) i cinc terrenys agrícoles de diferent extensió repartits pel terme; i Francesc Mulet, per la seua banda, malgrat no tindre cap casa pròpia, era propietari també de diverses porcions de terra.

El jurat Francesc Gavilà havia estat el propietari d'una casa al carrer del Cop i de terres a les partides de la Ferranda, dels Camps i de la Marjal, sobre la primera de les quals havia carregat cinc censos que van ser comprats per l'església parroquial, a la qual havia de pagar cada any més de 350 lliures en pensions. Tanmateix, l'antic jurat no va haver d'assistir a la confiscació dels seus béns, ja que el mes d'agost de 1707, quan ostentava de nou una juraderia en la Dénia austriacista, va morir defensant la ciutat front al setge borbònic, i seria la seua vídua qui hauria de fer front al segrest dels béns.¹²

¹² CASTELLVÍ, F.: *op. cit.*, vol. II, p. 368.

La trajectòria del jurat i boticari Teodor Mur seria sensiblement

diferent a la del seu company de juraderia Francesc Gavilà, ja que aquell va poder fugir de Dénia després de l'ocupació borbònica i va trobar assil a l'illa d'Eivissa, encara sota control aliat. Just un any després de la caiguda de la capital de la Marina va sol·licitar permís per tornar-hi, amb el compromís de no eixir mai més del marquesat sense llicència prèvia, i en virtut d'aquesta mena de perdó Teodor Mur va poder arrendar per 4 lliures la casa al carrer Major i els terrenys agrícoles que havien sigut de la seua propietat abans del segrest borbònic.¹³

Segons la *Relación de la entrada que hizieron en la ciudad de Dénia* (...), el jurat en cap de la ciutat en el moment de la seua rendició era Vicent Gavilà, tot i que aquest nom no apareix en el llistat de membres de la juraderia que ofereix una font tan rigorosa com les *Narraciones históricas* de Francesc de Castellví. En qualsevol cas, entre els confiscats també apareix un Vicent Gavilà, amb l'apel·latiu "de Roc" –que faria referència al nom de son pare– a qui es va incautar una casa mig enderrocada al carrer de Bonaire i un total de cinc propietats agrícoles, per la qual cosa no seria agosarat identificar aquest home amb el suposat jurat en cap que va lliurar les claus de Dénia a Joan Baptista Basset.

L'absència del justícia Jaume Vives de les llistes de víctimes de confiscació podria atribuir-se a raons molt diverses: és possible que ja haguera mort i que el segrest es fera al nom de la seua vídua o dels seus hereus, o també podria haver-se donat el cas que els béns de Vives no estigueren al seu nom i que, per això, no en quedara constància. Però el justícia de 1705 torna a aparèixer amb aquest mateix càrrec en un document del mes de juny de 1708 on també hi ha els noms dels jurats Joan Mulet, Jaume Esteve, Vicent Pelegrí i Jeroni Vives.¹⁴ Cap d'ells no apareixerà en les llistes de confiscats.

¹³ ARV, *Protocols notariales*, Vicent Armengol, prot. 109

¹⁴ Carta de la juraderia de Dénia al mariscal Starhemberg per sol·licitar ajuda (Dénia, 10 de juny de 1708) *Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Alten Feldakten* (ÖStA, KA, AFA), 1708-I. En el cas de Jeroni Vives, en el llistat de persones confiscades sí que apareix la seua esposa, Maria Esteve, però en cap document no diu que fóra vídua, dada que sí que apareix consignada en la resta de casos, la qual cosa fa pensar que els béns segrestats eren propis de la cònjuge, i no del jurat Vives.

Els darrers dirigents del govern municipal de Dénia no solament es van lliurar de la confiscació dels seus béns, sinó que Vicent Pelegrí i Jaume Esteve, per exemple, degueren acomodar-se amb certa facilitat al nou règim, ja que tots dos assumirien responsabilitats polítiques en l'*ayuntamiento* borbònic, la qual cosa porta a pensar que en el procés de negociació de la rendició de la ciutat davant l'exèrcit borbònic l'any 1708, els dirigents del govern local degueren obtindre de les tropes ocupants alguna mena de salvaguarda que els permetria, no només sobreviure, sinó també mantindre la seua posició social privilegiada en la Dénia borbònica.¹⁵

AUSTRIACISME I INTERESSOS COMERCIALS

Quan va començar la Guerra de Successió l'economia deniera es trobava en plena transformació com a conseqüència de l'expansió de l'activitat comercial, i particularment de l'exportació –majoritàriament a Anglaterra– de panses, vi i aiguardent, un negoci que implicava, evidentment, els mercaders residents a la capital comarcal, però que també tenia una notable influència sobre la producció agrària de tota la Marina i de les comarques veïnes.¹⁶

L'activitat mercantil generava expectatives d'enriquiment, de promoció social i, a més, permetia establir contacte amb realitats que anaven més enllà de l'àmbit estrictament local, per la qual cosa no sorprén que amb l'inici de la guerra, que suposà la suspensió del comerç amb Anglaterra i amb Holanda, aquells que tenien interessos personals en el manteniment d'eixa activitat, apostaren de manera més o menys apassionada pel bàndol aliat, i que aprofitaren els seus contactes amb comerciants d'aquells països per contribuir a la formació de la sedició austriacista.

¹⁵ Acta del nomenament dels primers regidors de l'*ayuntamiento* de Dénia (Dénia, 16 de març de 1709), Arxiu Municipal de Dénia (AMD), *Llibre de Consejos*.

¹⁶ Sobre el desenvolupament comercial a la Marina i l'activitat al port de Dénia, veg. PLAALBEROLA, P.: "Despoblación y repoblación", dins *Historia de la Marina Alta*, vol. I, València, 1999, p. 397-408; COSTAMAS, J.: *El marquesat de Dénia. Estudio geográfico*, València, 1977, p. 190ss.; CABANILLES IBÁÑEZ, I.: "Comerç d'importació i d'exportació al port de Dénia (1700-1701)", *Xàbiga* 4 (1988), p. 82-88.

¹⁷ ALBAREDA, J.: *Els catalans i Felip V. De la conspiració a la revolta (1700-1705)*, Barcelona, 1993, p. 239-242.

¹⁸ CABANILLES IBÁÑEZ, I.: *op. cit.*, p. 88.

En el cas català és ben coneguda la influència que les relacions mercantils amb Anglaterra van tindre en la formació de l'austriacisme, però al País Valencià el protagonisme que va adquirir la revolta popular dels "maulets" va fer que les pròpies cròniques coetànies insistiren a destacar el pes d'aquestos sectors i no pararen atenció a la possible existència de sectors amb interessos i actituds coincidents amb els dels comerciants catalans.¹⁷

En els anys immediatament anteriors a l'esclat de la guerra un sol comerciant de Dénia, Jaume Verdeguer, monopolitzava pràcticament les exportacions de d'aiguardent i de vi i era el principal exportador d'arròs i el primer importador de ferro anglés.¹⁸ Però a més d'això, aquest mercader actuava, junt a mossén Tomàs Verdeguer i a Felip Vives, com a corresponsal al port de Dénia de la companyia comercial de Martín i Piquer, probablement d'origen català però assentada a Lisboa, i que també tenia entre els seus agents al secretari del Consell de València, Josep Vicent Torres i Eximeno,

qui es convertiria en un dels líders de l'austriacisme a la capital.¹⁹

Però a més de la seua intensa activitat comercial, l'any 1703, poc abans de les primeres recalades de l'armada aliada a la badia d'Altea, Jaume Verdeguer era batle de Dénia, sergent major i governador de les milícies de la ciutat, un càrrec que implicava la responsabilitat de distribuir armes entre els pobles de la rodalia.²⁰ Això, a més d'aportar una nova font d'ingressos al comerciant denier, el convertiria en un personatge influent, i respectat, o fins i tot temut, en tota la comarca. Verdeguer, el principal comerciant de Dénia, un dels propietaris agrícoles més importants i, a més, la persona que controlava la distribució d'armes a la Marina, també va ser també un dels austriacistes més destacats i, com a conseqüència d'això, va haver de patir la confiscació de la totalitat dels seus béns. Aquests estaven formats, si més no, per dues cases (una al carrer Major i una al de Sant Antoni), una heretat amb casa i sènia a la partida dels Camps i les Cafiçades, una altra heretat amb 159 jornals de terra al Palmar, un corral de ramat a Beniatlà i altres propietats menors. A més a més, havia carregat onze censos sobre algunes de les seues propietats que l'obligaven a pagar anualment més de 580 lliures al clergat local, la qual cosa el convertia, també, en el principal pagador de pensions a la parròquia de Dénia.

El "Llibre de la cisa" de Dénia, on eren recollits els noms dels principals comerciants de la ciutat incloïa, a més dels ja esmentats de Jaume i mossén Tomàs Verdeguer, els d'Esteve Sala, Joan Bertomeu i la vídua d'Antoni Esteve. D'aquesta darrera no hem pogut localitzar cap dada més, tot i que als llistats de béns confiscats sí que apareix un Antoni Esteve, propietari de dues cases i d'una notable extensió de terres agrícoles, que podria tindre algun lligam familiar amb aquell comerciant i que amb tota probabilitat era un dels cavallers que, segons Castellví, es van unir a la tropa de Basset i Nebot en el seu avanç des de Dénia a València.²¹ Un cas semblant és el de Joan Bertomeu, el nom del qual no apareix als llistats de béns confiscats, però sí que hi trobem el de Bertran Bertomeu, que era la persona confiscada que major nombre de cases tenia, un total de tres, i totes elles a la Plaça.

Esteve Sala, l'altre comerciant que patiria la confiscació dels seus béns per col·laborar de manera més o menys activa amb l'austriacisme, tenia una casa al carrer Major i una altra al carrer Loreto, així com diverses propietats agrícoles entre les quals destaca un camp de considerable extensió a la partida del Palmar dedicat, precisament, al conreu de la vinya, el producte agrícola que havia propiciat el desenvolupament comercial anterior a la guerra.

¹⁹ MARTÍNEZ SHAW, C.: "Algunos aspectos del comercio valenciano con Lisboa a fines del siglo XVII", dins *Primer Congreso de Historia del País Valenciano*, vol. III, p. 473-489.

²⁰ CHABÁS, R.: "Basset y las guerras de sucesión", *El Archivo* 17.

²¹ CASTELLVÍ, F.: *op. cit.*, p. 625

LES “BONES FAMÍLIES” DE L’AUSTRIACISME DENIER

Gavilà és el cognom que amb major freqüència apareix en les llistes de persones víctimes de confiscació. Ben cert és que aquest era un cognom bastant habitual en la Dénia de l’època, per la qual cosa és molt probable que no tots els Gavilà austriacistes estigueren emparentats entre ells, així que no seria adient parlar d’una nissaga, però del que no hi ha dubte és que persones d’aquest llinatge –independentment de l’existència, o no, de vincles familiars entre ells– ocupaven llocs de responsabilitat en l’administració política de la ciutat, en el clergat i en l’exèrcit, a més de comptar amb un volum considerable de propietats, que els convertia en una de les “bones famílies” de la Dénia austriacista.

Felip Antoni Gavilà i Mulet, “*el primer governador que en esta monarquia a proclamado el real y augustissimo nombre de Su Majestad*” va ser, sense cap mena de dubtes, el membre de la família que major transcendència política va assolir.²² Fill de “don” Onofre Gavilà i de Josepa Mulet, segons Chabàs va ser nomenat governador militar de Dénia arran la creació de la milícia al marquesat el mes d’agost de 1703, un càrrec diferent a la governació política –per delegació del marquès de Dénia– que ostentava Pasqual de Perellós.²³ Des d’aquest càrrec va ser el responsable de la rendició del castell a les tropes de Basset l’estiu de 1705, la qual cosa el convertí en una peça clau per a la consolidació del domini aliat a la Marina.

Juntament amb el seu nebot i homònim Felip Gavilà i Just, el governador va assumir un paper militar que anava més enllà de l’àmbit estrictament local, i mentre al nebot se li encarregava el comandament d’una companyia de cavalls que faria el camí cap a València, l’oncle va ser cridat a la capital el mes de maig de 1706, deixant una guarnició militar anglesa a càrrec de la defensa de Dénia.²⁴ De fet, l’estiu de l’any següent, quan Basset va ser alliberat del seu empresonament i va ser enviat a Dénia per dirigir la defensa de la ciutat front al setge borbònic, l’absència del governador militar i la del seu tinent de governador, Cosme Gavilà, van ser adduïdes com a raons per retirar-los les seues responsabilitats i perquè Basset ordenara la detenció de Felip Gavilà i Just, qui en absència del seu oncle exercia com a cap de la milícia ciutadana.²⁵

El nom del Sergent Major és l’absència més destacada en les llistes de persones que van ser víctimes de confiscació, però sí que hi apareix el nom de son pare, Onofre Gavilà, i hi ha indicis raonables per pensar que, senzillament, els béns estaven encara a nom del pare. En el moment de la seua mort, el 17 d’octubre de 1710, *don* Onofre vivia, com tants altres refugiats valencians, a Barcelona, i no va ser fins aquest moment que la titularitat dels béns que posseïa a Dénia –i que haurien estat confiscats– va passar al seu fill Felip Antoni, qui també havia hagut d’abandonar el territori valencià i sobrevivia amb “*notoria estrechez*”.²⁶

²² Consulta del Consell d’Aragó sobre la petició d’absolució d’un deute presentada pel Sergent Major Felip Antoni Gavilà (Barcelona, 3 de març de 1711) *Haus-, Hof- und Staatsarchiv Österreich, Spanien, Varia* (HHStA, Sp., Varia), K.50, fol. 46.

²³ CHABÀS, R.: *Historia de la ciudad de Denia*, vol. II, Dénia, 1876. Segons Cervera, però, Felip Antoni Gavilà seria el lloctinent del governador Perellós (CERVERA TORREJON, J.L.: *Basset. Mite i realitat de l’heroi valencià*, València, 2003, p. 81s.)

²⁴ Sobre Felip Gavilà i Just, veg. CERVERA, J.L.: *op. cit.*, p. 83 i CASTELLVÍ, F.: *op. cit.*, vol. I, p. 625. Sobre la marxa de Felip Antoni Gavilà i Mulet a València, veg. CHABÀS, R.: *Historia de la ciudad de Denia*, vol. II, Dénia, 1876.

²⁵ Veg. CERVERA, J.L.: *op. cit.*, p. 138 i del mateix autor “Dénia assetjada durant la Guerra de Successió”, *Aguaites* 22 (2005), p. 39.

²⁶ La data de la mort d’Onofre Gavilà a HHStA, Sp., Varia, K. 50; la referència a la delicada situació econòmica de Felip Antoni Gavilà a AHN, *Estado*, llig. 8684 (Decret del Consell d’Aragó concedint un sou a l’esmentat a Sardenya. Barcelona, 27 de març de 1711)

Com indica el “*don*” que precedia el seu nom, Onofre Gavilà formava part de la petita noblesa local i, com a tal, no només havia tingut una activa presència en les institucions municipals i havia pogut pagar la carrera militar del seu fill, sinó que posseïa un bon grapat de propietats immobiliàries (una casa al carrer Major de Dénia, setze jornals de terra a la Marjal amb una casa de camp i una sènia, vint-i-cinc més a les Bovetes i als Ravals etc.) a més de diversos censos que l’obligaven al pagament anual d’unes 300 lliures a l’església parroquial.

Abans s’ha fet referència a Francesc i a Tomàs Gavilà per la seua intensa participació en la vida política de la Dénia austriacista, però no caldria oblidar el paper que va jugar “*don*” Lluís Gavilà, un dels primers cavallers a entrar en l’exèrcit austriacista i que, com a conseqüència d’aquesta activa implicació en l’exèrcit aliat, va ser ferit en el setge borbònic contra Dénia el mes d’agost de 1707.²⁷ Don Lluís devia ser el propietari d’una casa al carrer Major i d’una més al carrer de Bonaire així com d’una extensió considerable de terrenys agrícoles per tot el terme. Era homònim de mossén Lluís Gavilà, el prevere borbònic que, després de la guerra, es convertiria en administrador dels béns de la parròquia de Dénia, i d’un tercer Lluís Gavilà, fill de Cosme Gavilà, que havia participat en les negociacions d’agost de 1705 amb Basset i qui posteriorment va actuar com a tinent del governador militar Felip Antoni Gavilà.

Menys importància des del punt de mira militar va tindre Nicolau Gavilà, a qui es van confiscar la casa que posseïa al carrer del Cop i la que tenia a la partida de l’Alcúdia. Sembla, però, que el seu suport a l’exèrcit aliat va anar més enllà de la simple col·laboració en la defensa, ja que sembla que va aportar les seues propietats i els seus recursos econòmics per avançar diners i, amb aquestos, pagar pa i munició “*para la gente de su guarnición*”.²⁸

A més dels Gavilà, entre els confiscats no podien faltar els altres cognoms de les famílies de l’oligarquia deniera del moment: els Esteve, els Ferrer, els Contrí, els Sentí (propietaris, per cert, de tres cases a la Vila Vella, que serien confiscades però que en el moment d’haver de ser arrendades ja estaven destruïdes) i, sobretot, els Mulet, amb el jurat de 1705 Francesc Mulet al capdavant, i amb rics propietaris com la vídua de Roc Mulet, qui va patir la incautació d’una casa al carrer de Loreto i d’un volum important de terrenys agrícoles dedicats majoritàriament al conreu de la vinya.

En definitiva, la imatge general que hom obté de l’austriacisme denier amb la mera observació de les llistes de béns confiscats és la d’un fenomen molt heterogeni des del punt de mira de la seua composició social: hi havia membres de la petita noblesa local, rics comerciants, grans propietaris agrícoles, militars experts, clergues (entre ells l’ardiaca i arxiver Francesc Aníbal Boyson), notaris (com Josep Alonso) i un nombre indeterminat de

²⁷ CASTELLVÍ, F.: *op. cit.*, vol. I, p. 625 i vol. II, p. 368.

²⁸ Reconeixement per part del Consell d’Aragó del deute de 1.634 amb Nicolau Gavilà (Barcelona, 10 d’octubre de 1708) HHStA, Sp., Varia, K. 48, fol. 14.

persones d'extracció social humil que ben probablement no tenien cap propietat i que, per això, no van deixar petjada en els exhaustius llistats de béns segrestats.

Els béns confiscats. Cap a una valoració quantitativa del procés confiscatori a Dénia

Com s'ha dit anteriorment, en l'estat actual de les investigacions sobre la política de confiscacions en general –i sobre el desplegament d'aquesta a la ciutat de Dénia– resulta molt difícil fer una valoració global del resultat del procés de segrest i canvi de mans que es estiguera basada en la quantificació d'allò confiscat. Tot i així, però, els documents sobre els quals ha recolzat aquest treball sí que permeten, després d'una sistematització del seu contingut i del creuament de les dades que aporten uns i altres, una quantificació aproximada –i que en cap cas no es pot considerar definitiva ni completa– dels immobles confiscats, tant de les cases dins dels murs de la ciutat com de les propietats agrícoles distribuïdes pel terme.

En xifres globals, segons el contingut de la còpia del llibre de confiscacions feta el 1724 i de l'exhaustiu informe de José de Pedrajas sobre l'estat del procés d'arrendament dels béns confiscats l'any 1713, el nombre de propietaris afectats directament per la política de segrestos ascendí a 110, als quals els van ser confiscades 114 cases i més de 190 terrenys agrícoles de mesura, qualitat i producció diverses, però que en el seu conjunt superaven els 1.600 jornals d'extensió. A tot això caldria afegir l'existència de sènies o corrals de ramats en algunes de les propietats agrícoles confiscades i diversos forns de coure pa instal·lats en cases dins del nucli urbà de Dénia.

LES CASES

Com és sabut, l'entrada borbònica a Dénia va cloure dramàticament el procés de despoblament de la vila medieval de Dénia amb la destrucció de les cases que encara hi quedaven en peu i fins i tot de l'antiga església parroquial i es va consolidar així el trasllat de la major part de la població, així com de les activitats polítiques, econòmiques i religioses, a la Plaça –on hi havia la Casa del Consell– i als carrers que conflueixen en ella.²⁹

En realitat, la importància de la destrucció de la Vila Vella es troba més en el seu caràcter simbòlic que en la seua repercussió sobre l'estructura de la propietat urbana a la ciutat. Així es posa de manifest observant els llistats de cases confiscades: del centenar llarg d'edificis segrestats, només sis es trobaven al recinte medieval de la ciutat, la meitat dels quals eren propietat de la família Sentí, i la resta havien estat en mans de Ginés Sala, de Joan Baptista Vives i d'Isidre Vives.

En el moment de la seua confiscació, totes les cases segrestades

²⁹ GISBERT SANTONJA, J.A.: "Topografia i imatge de la ciutat de Dénia als albars del segle XVIII", dins GISBERT, J.A. i CALVO, J. (coords.): *La Guerra de Successió a Dénia*, Dénia, 2006, p. 55-77, especialment p. 65-68.

a la Vila Vella estaven en un avançat estat de ruïna, bé perquè estigueren abandonades prèviament o com a conseqüència dels setges i atacs de les tropes borbòniques. Això, però, no era cap particularitat del barri medieval, ja que, com s'ha dit anteriorment, una part molt important de les cases de la ciutat estaven pràcticament destruïdes, però allò més interessant de les sis cases segrestades a la Vila Vella és que aquestes no serien arrendades posteriorment, sinó que es completaria el seu enderroc amb la resta de les edificacions de la Dénia medieval.

Amb l'abandonament del recinte primitiu de la ciutat, la Plaça es consolidà com el centre de la xarxa urbana. Ben probablement les cases que queieien en aquest espai devien ser les més valuoses de la ciutat i, per tant, entre els seus propietaris hi hauria les famílies més acomodades de Dénia, com sembla indicar-ho el llistat de cases confiscades: els hereus de Bertran Bertomeu (família que podria estar emparentada amb el ric comerciant Joan Bertomeu) posseïen tres cases a la plaça, una de les quals feia cantó al carrer de la Mar; l'ardiaca i arxiver Francesc Aníbal Boyson en tenia dos més, contigües; dos més estaven en mans de Maria Bas, qui també tenia un immoble al carrer Major; Felip Gavilà, apel·lat "de la Plaça" per ser propietari d'una casa en aquest indret i Francesc Vives, un dels majors propietaris de terres confiscades, qui també tenia un immoble a la plaça, completaven la nòmina.

Quan van ser segrestats els béns dels rebels austriacistes, el carrer Major de la Vila Nova de Dénia, la principal artèria de la ciutat, devia presentar un aspecte desolador, ja que 34 de les seues cases van ser segrestades, i d'elles 8 eren tipificades com a "assolades" i cinc més com a solars; això degué provocar no només un canvi de l'aspecte físic del carrer, sinó també una notable transformació del seu veïnat.

Abans de la confiscació, entre els propietaris de cases del carrer Major hi havia membres de l'*élite* política, econòmica i política de Dénia, com els ja esmentats Jaume Verdeguer, "don" Lluís Gavilà, Tomàs Gavilà i "don" Onofre Gavilà, i altres austriacistes la trajectòria dels quals no és, a hores d'ara, coneguda, com la vídua Lluïsa Martorell, qui posseïa tres cases en aquesta important via urbana, com Tomàs Macià, que en tenia dos contigües o com Josepa Mulet, vídua de Lluís Martí, qui només tenia una casa en aquest carrer, però també posseïa una quantitat important de terrenys agrícoles.

Paral·lel al carrer Major, el de les Monges o de Loreto també va perdre una part important dels seus antics veïns, ja que hi van ser confiscats 18 immobles, entre els quals hi havia tres cases destruïdes i un forn de coure pa propietat de Pau Sala.

Al tercer dels carrers que desembocaven en la Plaça per l'oest, el carrer Nou, van ser dotze les cases segrestades, una de les quals també havia estat emprada com a forn per coure pa i era propietat, per cert, d'un altre membre de la família Sala, en aquest cas la vídua de Francesc Sala. De la pràctica totalitat dels veïns d'aquest carrer (i de la seua prolongació, el carrer de Sant Cristòfol, on només va ser confiscada la casa de Miquel Contrí) no tenim més dades que indiquen el seu grau d'implicació en la revolta austriacista, i tampoc no consta que posseïren terrenys agrícoles, per la qual cosa no sembla agosarat concloure que els propietaris d'aquest carrer foren d'un perfil socioeconòmic més popular que els seus veïns dels carrers Major i de les Monges.

La resta d'immobles urbans confiscats es distribuïen per la resta de carrers de Dénia amb diferent densitat. Al carrer del Cop es van confiscar 8 cases, dos de les quals estaven assolades i d'una d'elles, la de Josepa Todó, la vídua de Camarassa, es va fer constar que tenia dos portes; al carrer Bonaire quasi totes les cases confiscades eren propietat de membres de la família Gavilà: una d'elles era de "don" Lluís Gavilà, una altra, enderrocada, de Vicent Gavilà "de Roc" i una tercera, que comptava amb un forn de coure pa, dels hereus de Joan Antoni Gavilà. Al carrer de Sant Antoni, proper a la porta de la Terra i al Cos de Guàrdia, tenien casa personatges importants com Jaume Verdeguer i Jaume Pelegrí i també hi havia un forn de coure pa que havia estat propietat de Gregori Tossal. Al carrer de l'Olivera van ser confiscades sis cases, entre elles una de l'esmentat Jaume Pelegrí i, finalment, al carrer de la Carnisseria, al del Delme es van segrestar sengles cases de Tomàs Gavilà i als carrerons de Verdeguer i de Vendrell una casa més en cadascun.

LES TERRES

De les més de 100 persones que figuren en els diferents registres com a víctimes de confiscació, 63 d'elles posseïen terrenys agrícoles l'extensió i ubicació dels quals és detallada en la documentació, i a aquestes caldria afegir-ne 18 més que també eren propietàries de diverses superfícies la dimensió de les quals, però, no consta en els documents amb que hem treballat.

Per tal de quantificar el volum total de terra confiscada –amb l'excepció d'aquelles propietats de les quals no consta l'extensió– s'ha sumat el tamany de cadascuna de les porcions de terra confiscades a cada propietari, i després han estat sumades les possessions de cadascun d'aquestos. El resultat final d'aquestes operacions presenta unes xifres molt eloqüents: 1.626 jornals de terra confiscada, és a dir, unes 810 hectàrees actuals, extensió que equivaldria a més d'un 10% de la superfície de l'actual terme municipal de Dénia.³⁰

³⁰ Totes les superfícies que s'esmenten en la documentació es presenten en jornals. Cada jornal correspondria a una superfície aproximada de 6 fanecades, és a dir, 4.986m², tot tenint en compte que, a la Marina Alta, una fanecada són 831m². Veg. ARDIT, M.: *Els homes i la terra del País Valencià (segles XVI-XVIII)*, Barcelona, 1993, vol. I, p. 219-223.

El fet que els informes sobre confiscacions donen a conèixer el nom dels propietaris i de la ubicació i dimensions de cadascun dels terrenys rústics que se'ls segrestaven els converteix en una font d'extraordinari interès per contribuir a l'estudi de l'estructura de la propietat agrícola a la Dènia anterior a la Guerra de Successió, per la qual cosa en les següents planes es mirarà de sistematitzar algunes d'eixes dades perquè puguen ser emprades en posteriors investigacions.

El comerciant Jaume Verdeguer era, com s'ha dit, el propietari agrícola a qui més terres es van confiscar (un total de 221 jornals) i junt a quatre persones més (Francesc Vives, *don* Onofre Gavilà, Antoni Esteve i la viuda de Miquel Calbet) posseïen més del 25% de les terres segrestades. Per darrere d'ells hi havia un grup de vint propietaris que van perdre entre 20 i 50 jornals de terra i, finalment, hi trobaríem 38 persones a les quals se'ls van confiscar entre 2 i 20 jornals de terra.

Aquestes xifres confirmen la presència d'importants patrimonis immobiliaris en les files de l'austriacisme denier, però també l'existència d'importants desigualtats dins del grup de persones que van donar suport a l'arxiduc, la qual cosa contribueix a presentar una imatge de l'austriacisme molt més complexa des del punt de mira social d'allò que la historiografia tradicional havia considerat, i reforça la necessitat de considerar-lo com un fenomen multicausal i nítidament interclassista.³¹

Més que la quantificació dels lots confiscats, ens aturarem en una anàlisi qualitativa d'allò confiscat: quina era la seua ubicació i a quins conreus es dedicaven les terres bàsicament. Amb aquestes dades es pot obtenir una imatge aproximada de la distribució de la producció agrícola al terme de Dènia i, al mateix temps, permet apropar-nos a la toponímia menor de les primeres dècades del segle XVIII.

La partida agrícola on més terreny es va confiscar va ser la d'El Palmar, amb gairebé 400 jornals de terra segrestats. És cert que entre aquestes terres es trobaven dos de les propietats més grans de totes les confiscades a Dènia: l'enorme heretat amb 159 jornals de terra que posseïa Jaume Verdeguer i la de la viuda de Miquel Calbet, plantada amb vinya i arbres, que també comptava amb una casa i un corral per al ramat. Però a més d'aquests grans trossos de terra, a la partida d'El Palmar se'n van confiscar setze més, la qual cosa converteix aquesta zona, amb molta diferència, en la més afectada per la política confiscatòria.

Les partides de Beniatlà i les Bovetes, amb 114 i 116 jornals confiscats respectivament, segueixen El Palmar en importància, i per darrere d'aquestes zones trobem Les Capçades (amb 96 jornals, 80 dels quals formaven part de l'heretat amb casa, hort, vinya i arbres propietat d'Antoni

³¹ Per a un balanç de les interpretacions sobre la Guerra de Successió al País Valencià i sobre els trets de l'austriacisme, veg. BAYDAL SALA, V.: "L'austriacisme valencià. Interpretacions historiogràfiques i nous enfocaments", dins *Congrés Internacional. L'aposta catalana a la Guerra de Successió (1705-1707)*, Barcelona, novembre de 2005 (en premsa)

Esteve), El Marjal (75 jornals), El Saladar (72, entre els quals els 40 d'un terreny plantat amb arbres que era propietat de la viuda de Pere Úrrios), La Plana (62 jornals, on hi havia la magnífica heretat que havia posseït Gregori Mur, amb casa, dos corrals de ramat i 50 jornals d'arbres i vinya), Els Camps (61 jornals, on estava situada l'altra gran heretat de Jaume Verdeguer, amb casa i sénia), El Pont Sec (52 jornals distribuïts en només cinc propietats), L'Alcúdia (49 jornals), Les Madrigueres (40 jornals), La Marina (38 jornals repartits en dotze propietats petites) i Santa Llúcia (37 jornals, 23 dels quals constituïen una sola propietat en mans de Francesc Vives).

Completaven la distribució de les terres les partides La Foia, amb 34 jornals de terra, L'Ametlar i Els Ravals (29 jornals cadascun), Pinella (28 jornals), Les Rotes (27 jornals), El Regatxo (23 jornals), Coradénia (21 jornals), Les Sorts de la Mar (20 jornals), Santa Paula (18 jornals), La Bassa (17 jornals), La Marjaleta (16 jornals), La Ferranda i Mirant Bells (13 respectivament). I partides on només hi havia una propietat confiscada, com Sant Nicolau i Fora Mur (12 jornals en cadascuna), Sant Joan (11 jornals), La Porta de la Creu (10,5 jornals), El Faralló (8 jornals de vinya), Les Roquetes, La Cova, La Fredat, Les Senioles, El Racó d'En Puig, Els Racons de Pego, El Calvari, Rogor, La Negral i la Creu del Convent.

Respecte a la producció agrícola, en la major part de les propietats no s'indica el conreu al qual es dedicaven, i quan se'n fa esment específic és perquè hi havia vinya, horta, "arbres" (en genèric) ametlers, garrofers o oliveres, és a dir, productes que anaven més enllà del conreu bàsicament adreçat a la supervivència, el cereal de secà.

Com s'ha dit anteriorment, la vinya es convertí en el motor que va activar el desenvolupament del comerç a Dénia des de les darreres dècades del segle XVII i que va propiciar una progressiva especialització de l'agricultura a la comarca de la Marina per tal d'adreçar la producció a l'exportació, bé en forma de pansa, bé en forma de vi. És per això que paga la pena analitzar, mes que siga somerament, i amb la precaució obligada per l'escassa exhaustivitat de les fonts en aquest aspecte, quina era la distribució del conreu vitícola a les partides agrícoles on hi va haver terres confiscades.

La partida d'El Palmar no només va ser la zona amb major densitat de terres confiscades, sinó que una part important d'elles es dedicaven al conreu de la vinya, en concret, 146 dels 397 jornals confiscats. Però en aquest cas la distribució de la producció de vinya no es distribuïa de manera aleatòria, sinó que es concentrava en l'heretat de la viuda de Miquel Calbet, amb 76 jornals de vinya i arbres, en la de la viuda de Lluís Martí, amb 25 només de vinya i en els terrenys, de 18 jornals d'extensió respectivament, que posseïen Esteve Sala i Vicent Palau. Un cas semblant es donava a la partida de les Capçades, on es trobava l'heretat, de 80 jornals d'extensió,

d'Antoni Esteve, dedicada a la vinya i l'arboricultura.

A més d'El Palmar, la vinya era present a Beniatlà, amb 49 jornals; a les Bovetes o a l'Alcúdia, però és especialment interessant destacar la seua concentració en les partides de Les Madrigueres, La Foia i, sobretot, a Pinella, Les Rotes, El Faralló i Sant Joan, on totes les propietats confiscades es dedicaven a aquest conreu i, per tant, aportarien als seus propietaris uns ingressos que els situaren per damunt de la mitjana.

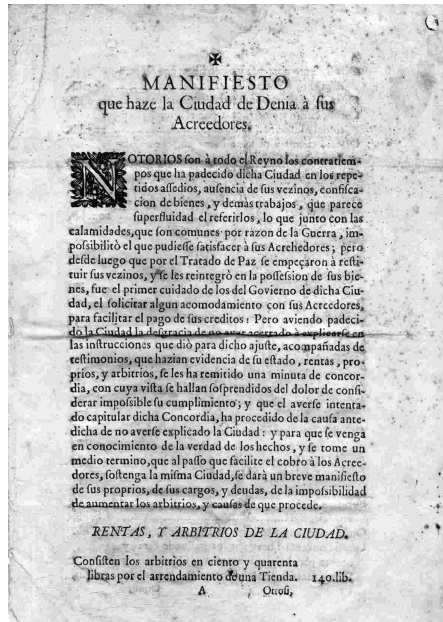
Un balanç provisional de la política confiscatòria a Dénia

L'any 1727, quan feia pràcticament dues dècades que Dénia havia caigut en mans de l'exèrcit borbònic, la hisenda municipal en un estat de crisi proper a la completa fallida. Tan greu era la situació que les autoritats locals es van veure obligades a elaborar i fer imprimir un manifest on detallaven l'estat financer de la ciutat i a convocar tots els creditors a una reunió que tindria lloc a la sagristia de la parròquia de Sant Bartomeu de la ciutat de València el dia 20 de maig d'eixe mateix any.³²

El recompte dels ingressos i despeses de la ciutat era clarament deficitari, ja que front a les poc més de 1.400 lliures d'entrades anuals, la despesa ordinària superava les 500, però a aquesta quantitat calia afegir encara un deute que superava les 87.000 lliures i que en molts casos provenia dels temps de la guerra i la primera postguerra. En aquestes circumstàncies, l'*ayuntamiento* va optar per fer un exercici d'honestedat i exposar públicament quines eren les causes d'una dilació tan extraordinària en el pagament dels deutes. "*Ha procedido* –deia el manifest en els seus primers paràgrafs- *de la calamidad de los tiempos*", per la qual cosa demanava comprensió i que aquells a qui la ciutat devia diners es conformaren "*en cobrar lo que se pueda de una ciudad que puede considerarse casi despoblada, sin efectos e imposibilitada por ahora de restablecer lo que consta*".

Evidentment, la guerra era la causa última de la penúria econòmica de la ciutat: durant els reiterats setges "*se derribaron la mayor parte de sus casas, de forma que quedó casi del todo arruynada*", i el menor nombre de cases havia provocat automàticament una reducció dels ingressos municipals. A més, "*todos, o la mayor parte de sus vezinos (...) desertaron de la ciudad, passándose a otros países*", i encara que això havia permès la confiscació de llurs béns, la despoblació també havia generat un notable greuge a la hisenda local. Finalment, les reformes fiscals posades en marxa pel govern borbònic després de la guerra havien reduït la capacitat impositiva del municipi en retirar-se-li la capacitat de cobrar impostos com la cisa de la mercaderia, l'estanc del tabac, del sabó i de l'aiguarent o l'arrendament de les tendes i del piló, que aportaven més de 4.000 lliures anuals. I si tot això no era suficient, la tornada d'alguns exiliats a partir de 1725 havia portat

³² *Manifiesto que haze la ciudad de Denia a sus acreedores, Dénia, 1727* (Arxiu Municipal de Dénia)

aquestos directament a la indigència, en trobar-se “*sus bienes en poder de los mercenarios*” o, en el cas d’haver-los pogut recuperar, carregats de censos i hipoteques.

El resultat d’aquella reunió no va transcendir, però no sembla probable que es trobara fàcilment una solució satisfactòria per a les dues parts. Vint anys després de la batalla d’Almansa, els efectes econòmics de la guerra encara eren palesos, i la penúria generada per les reiterades destruccions de patrimonis i pel multitudinari exili austriacista afectava sensiblement

les economies familiars, les rendes del clergat i, també, les finances de les pròpies autoritats borbòniques.

En certa mesura, es podria considerar que la política de confiscacions va fracassar en el seu objectiu de posar en el mercat terres i immobles per fer reviscolar l’activitat econòmica i incrementar els ingressos de la reial hisenda. L’escàs poder adquisitiu d’aquelles famílies que havien sobreviscut a la guerra no els permetia fer-se càrrec d’uns béns que, en la major part dels casos, estaven pràcticament destruïts i sobre els quals hi havia carregats censos que cobrava el clergat i impostos que volien cobrar les autoritats civils. Això va fer que l’espiral d’endeutament portara a situacions extremes com la denunciada per les autoritats denieres l’any 1727.

Però el procés de segrest dels béns dels austriacistes va ser tot un èxit en el seu altre gran objectiu: l’aplicació d’un càstig sever contra aquells que havien participat més activament en la “sedició” austriacista. I si es té en compte que, com han intentat posar de manifest aquestes planes, l’austriacisme va comptar amb el suport de persones i famílies que posseïen importants propietats agrícoles i que havien tingut un notable protagonisme en l’expansió comercial de la darrerria del segle XVII, s’arriba fàcilment a la conclusió que eixa voluntat de càstig va tallar de soca-rel un incipient procés de transformació econòmica i, en definitiva, allò que ha estat considerat per alguna historiografia com un procés de modernització va ser, justament, tot el contrari.